

№ 101 (7406) ♦ 1993 с.ыл, Атырдых ыйыи 26 күнэ. Чэппиэр ♦ Сыппата 25 солкуобай

„БАРЫТА ҮПТЭН-ХАРЧЫТТАН ТУТУЛЛАР“

КУРААН ХАРМААНЫ ХАПСЫТАР

П. СЫРОВАТСКАЯ

ТӨЛКӨ

Дыахталларга аналлаах
табаары

Оболоох дынэ кэргэннэ пособиелар уонна чэпчэтиилэр

Элбэх оболоох дынэ кэргэн төлбүрү суох айанныыр кыахтаах дуо? РФ Президиени 1992 снл ыйын 5 күнүгэр 431 №-дээх «Элбэх оболоох дынэ кэргэннэ социальный өйбүт дьаһалларын туһунан» Ыйаадынан куорат иһинээди уонна куорат кытыытынаады транспоррга босхо

государственный пособие измэйэ төһөнү? Обону 1,5 сааһыгар диэри көрөр үлэни сылдыар 1 сылтан итэҕэһэ суох стантаах (ийэ 18 сааһын туола илик эбэтэр байыаннай сулуусулаах буоллаҕына, үлэ стаһа ирдэниликбэт), итин сэргэ производствода үлэлээбиксэ эрэ үөрэнэ

Алимент төлүүртэн куотунар төрөһүттэрдээх ободо бэрлэлэр пособие кэмэйэ төһөнү? РФ Президиени 1993 снл муус устар 20 күнүгэр 466 №-дээх Ыйаадынан алименты төлүүртэн куотунар итин на араас биричининэн (хаайыта олорор, эмкэ сылдыар буолуон сөп)

алименты төлүүр кыага биридин оботугар 2375 суох төрөһүттэрдээх 6-солк. кэмэйдээх пособие кэмэйэ 1900 солк., 6 сааһыттан 16-гар диэри саастаахха, еснөтүн стипендия ылбаха эрэ үөрэнэр буоллаҕына, 18-гар диэри ый ахсын 2375 солк. кэмэйдээх пособие төлөнөр. Пособиены олорор сириттэн баар кылыһынна социальный көмүскэлтээх

Иитэр-аһатар кинилэрин сүтэрбит сокуоннай саастарын туола илик оболор итиннэ бэрлэлэн да баран иитэр-аһатар итиннэ сүтэрбиттэрин иһин бэрлэлэр пенсионна ылар быраантасхтар. Ханна да үлэлээбэт даҕаны, үөрэмэт даҕаны оболорго компенсация төлөнөр дуо? Ый ахсын бэрлэлэр компенсациянай төлөбүр ободо 16 сааһын туолауор, стипендияга суох үөрэнэр буоллаҕына, 18 сааһын туолауор диэри онгоһулар 16 сааһын туолбут уонна үлэлээбиксэ да үөрэмэксэ да сылдыар оболорго ити төлөмөт. Ол кынан баран ободо аналлаах табаардар сыаналар үрдэһинин иһин бэрлэлэр сыаллаах компенсация оболорго барыларга 18 саастарыгар диэри төлөнөр.

КЭРЭ ЭЙГЭТИГЭР

ОБОЛОРГО ЫРЫА АНЫЫР

Обону уйаас, аһынныа дууһааах, көрүн өйдүүр кына итиннэ ырыа ураты суолталаах. Ол эрэри, хомойуох иһин, кэлин кэмнэ оболорго аналлаах ырыалар аһыахтара оскуола-ларга, кулуустарга обону кытта үлэни атах-тылар. Арай, оройуонмутугар оболорго анал ырыалары айар мелодистар баар буолан эрэл-лэрэ эрэл үөснөтөр. Кинилэртэн биридэ-тэрэ эһиги бу сиимөһө көрөр кинигит Светлана Константинова.

Светлана Афанасьевна Хайахсыттан төрүт-тээх Чурапчы орто оскуолатын кээниттэн Дьоккускайдаагы педагогическай училище музыкальной отделениетын, онтон Хабаровскайдаагы культура институтун бүтэрбитэ.

Ырыаны суруйуунан 1976 сыллаахтан дьарыктанар. Мария Михайлова тылларыгар «Дорого, Чурапчы чаракка», «Итэҕэйбэ-нин, Василий Савини хоһоонугар «Эн тапта-лааҕын», Егор Корюкин «Алтылээн» дин айымныытыгар, о.д.а. барыта 20-чэ ырыаны айбыта. Кэлин кэмнэ оболорго аналлаах ырыалары суруйууга холонор. Ол курдун, саха народнай поета Петр Тобуруокан тыл-ларыгар «Түүн», «Күнү кытта оонньуубут», Константин Сосин тылларыгар «Хайа» дин ырыалардаах.

Светлана байата бэртээхэй ырыаһыт, би-лигин кинини кытта кырааый кымысчааа сценада тахсылар.

Сибэкки ыһыаҕа ыһыар!

Сибэкки—бу билиги үтүө арыһа. Олохтут биһир хатыла-мат көстүүтэ. Дыһээр-уоккар, үлэнир хонтуо-радар сибэкки салгы-лаан турар буоллаҕына, дууһа с-иһаһар, санаан көтөүлүлэр, ырааһыар. Сибэкки иһин доруобуу-тыгар туһата эми бы-һымынан эмнэ үгүс. Си-бэкки үүмүт сиригэр ово итиһинтэ да үрдүк культуураах, кэрэ, үчүгэйгэ тардыһылаах буолар. Быһата, сибэ-ки—олохтут арахсылат

үтүө арыһа. Дьэ итиннэ өйдөбү-лүн салайтаран, дыахтал-лар оройуоннаагы сибэк-тэрэ ыйаһтан саға-лаан сибэккини үүнэ-рээччилэргэ конкуре был-дэрибэтэ. Ол түмүгэ атыр-дыах ыйын 29 күнүгэр таһаарылар.

Ити күн сарсыарда 10 чаастан Чурапчытаагы народнай театр таһыгар кыһыкты сибэккини үүн-нэрээччилэр сайыкты үлэлэрин көрүү буолар. Оһно конкурсаннар саа-

май кэрэ көстүүлээх, кө-рүүлээх-харайыһылаах си-бэккилэри аҕалан быһе-тапка тэрийнэхтэрэ, ону аналлаах комиссия сыа-налыаҕа. Ол кээниттэн сибэккини расадатын, үнү-гэни, сибэкки дьөрбөлө-рүн аһылааһын тэрил-лээҕэ.

Оройуон олохтоохторун сибэкки быһастапка-дьаар баннатыгар көхтөөхтүн кыттаргытыгар ыһыра-быт!

Дыахталлар оройуон-наагы сибэккитэрэ.

Омуннаахтык.
Обо:

Маа-ма, мин хо-той буо-лан ый-га тах-са
сы-рыт-тым ый үр-дүк ха-йа-тыт-тан
Ийэ:

Дьинэ үр-дү-гэр ыс-тан-ным 1.на-һаа-һа-ма
Обо:

Чым-чээ-һым тыһый кыр-ды-тым ээ, Маа-Маа
Ийэ:

2. тоо-йуом о-лус о-мун-һаа-ма тыһый кыр-ды-тым
3. кэ-бис тоо-йуом ха-лы-ты-ма тыһый кыр-ды-тым
Бүтүүтэ, бытаанык.

Ээ, маа-маа и-ти бөө-лүүн тү-һээ-һи-тим
Ээ, маа-маа
Темпэтигэр

О-ну оон-һоон кэп-сээ-тим

Сэргэхтик.

Кү-нү бы-һа би-һи-ги
ки-ми кыт-та оон-һуу-бут
Кү-нү бы-һа би-һи-ги
Кү-нү кыт-та оон-һуу-бут.

ТУУЛ

Обо: Маама, мин хотой буолан
Ыйга тахса сырыттым,
Ый үрдүк хайатыттан
Дьинэ үрдүгэр ыстаным.

Ийэ: Наһаалаама, чыпчааһым.

Обо: Тыһый, кырдыгым ээ, маама.

Обо: Сорууу поллюска
Оболорго күүлэйдэтин,
Тыагы, хаарга, тог мууһа
Кини этинэн эбэтээтин.

Ийэ: Тоойуом, олус омуһаама.

Обо: Тыһый, кырдыгым ээ, маама.

Обо: Уу түгүлөр түһөммин
Мин өр да сырыттым.
Акулаһа миннээмин
Айаһаан сырылаттым.

Ийэ: Кэбис, тоойуом, ханытыма.

Обо: Тыһый, кырдыгым ээ, маама.
Ити бөөлүүн түһээбитим,
Ону оонһоон кэпсээтим.

КҮНҮ КЫТТА ООННЬУУБУТ

Күнү быһа билиги
Кини кытта оонньуубут?
Күнү быһа билиги
Күнү кытта оонньуубут.

Күөх хонууга бардахха,
Күлүк буолан сасыһар,
Обуур устун хаамтааха,
Мас быһыһаан батыһар.

Инининэн турдахха,
Нэдэспитин иһитэр,
Кээнисинэн буоллахха,
Нэтэхпитин сылытар.

Сарсыарда найа турдахха,
Аһаһаакка ыһыар,
Утуһаары сыттааха,
Саһан хаалан кыһытар.

ЭКРАНОПЛАН—КЭЛЭР КЭМ ТРАНСПОРА

САНИТ - ПЕТЕРБУРГ. Америка предприниматели Россия специалыста-рыгар транспорт сага корунгун — экранопланы айымаа бөгсгэ үлэлнүгэ этинг киллэрдилэр. «XXI үбэ бырайыага» — бэйэти-гар биеэ тийһилгича тонна таһаралыа ылар «хараа-был-самолет» тутар но-руоттар икки ардылары-

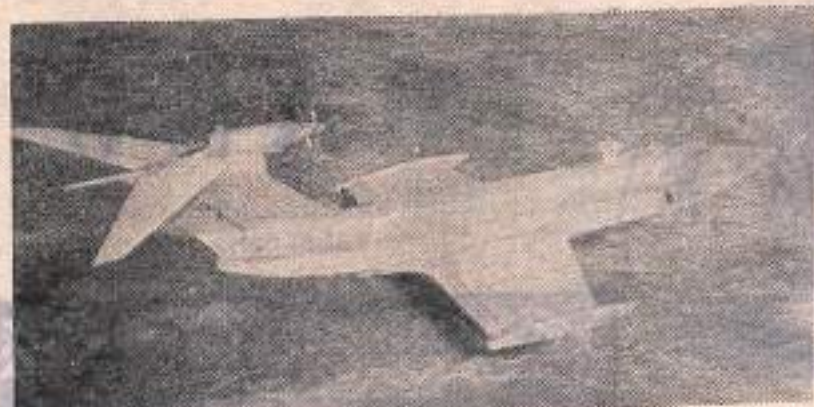
наабы идеяны, экспертэр этэллэринин, итинник сыа-налыахха сеп. Кини транс-атлантический диниларга уу уонна салтан быһыс-лар иларыннаасаларынан чааска 900 км дээрэ түр-гүннэх коммерческой рейстары огоруон сеп.

Аба дойдубут сүд-нону огороочуларга үр-

дук научнай кыһахтаахтар, итинилэр хайыма үйүгэ ба-йыаннай морияктар сааас-тарыан «Орленок» экра-нопланы айдылар.

Синиовка: «Орленок» тинитэх экраноплан Рос-сия уонна Америка спе-циалистара айар «хараа-был-самолеттара» киниэхэ олохулар.

(РИТА — ССТА).

РЕДАКЦИЯ ПОЧТАТЫТТАН

ЭСПЕРАНТО

БАРЫ НОРУОТТАР ТЫЛЛАРА

Аан дойду үрдүнэн тыл элбэбэ (барыта 3 ты-һыһылгача тутабылар тыл баар) норуоттар бэйэ-бэ-йэлэрин икки ардыларыгар сыһыаннаһылларыгар нөмө буолар барыларыгар биэр тылы, оттон хас ийи айы икки иккис тылын үөсүтэр санаа бөрт өртөн баара. Онуоха 900-тэн таһса бырайыак айдаллабытын история навар. Олортон чопчу биэр-дэрэ эрэ олоххо киирдэ уонна нэбэ билиниин ыл-ла. Ол — бары норуоттар тыллара эсперанто.

1887 сыллаахха Варшава доктор Л. Л. Замен-гоф «Международный язык» диэн брошюрата тах-сыбыта. Оно бу тыл төрдө быһаарыллыбыта.

Эсперанто национальный тыллары, холбооһунча, олортон саамый табыгастаабын, наадалаабын ылы-га, олохуран үөсүтэллэбит. Кини романский, гер-манский, славянский тыллартан түрүттээх. Эсперан-тога үгүс европейский тылларга биэр, киниэхэ да-байы алаан үөрэттэтигэ суох өйдөнөр интернацио-нальный тыллар киирэллэр.

Эсперанто алфавита 28 латинский буукубааах. оуооха хас биридди дорбоонго биридди буукуба сеп түбөһөр. Охсуу маалды бүтэник ийиннээди сү-һүөххэ түһэр, ииннэ гынан салгыраага үөрэнигэ 15 мүнүтүтэ сеп буолар. Грамматиката 16 быраабыла-лаах.

Национальный тыллаахтар эсперантоны 10—12 то-гуд түргүнник үөрэттэххэ сөптөөбүн практика кор-дорөр. 3-6 ийинан бу тылы баһылыахха сеп. Сир шарын 35 дойдубуларга бу тылы оскуолаларга, үрдүн үөрэх заведенийеларыгар үөрэтэллэр. Кинини Лев Толстой, Жюль Верн, Юлиан Тувим уо.д.а. би-лэллэрэ, сайдарын өйүүллэрэ. Эсперанто уһулуччу-лаах филолог-ученайдар М. Мюллер, Бодуен де Куртене, А. Мейс, Пешковская уо.д.а. саамый үр-дук сыанабылларын ылбыта.

Эсперанто тылынан 100-тэн таһса периодический бөчөт таһсар. Холобур, «Герольдо де Эсперанто» (Италия) хаһыат, «Научное обозрение», «Человек и космос», «Эсперанто», «Из народного Китая», «Болгарский эсперантист» сурунааллар, о.д.а. уус-уран, научнай литература бөчөттөнөр, наука уон-на техника 43 салааларын хабар 117 терминологиче-ской тылдьыт, аан дойду 600 куораттарыгар тур-ристический путеводителлэр, проспектар таһаары-лыһыллар. Лондонга баар саамый улахан эспе-рантский библиотека 35000 кинигэлээх. Бу тыл сайдымытын көтөх көрөр Эсперанто Академията, эсперантоонан тийгини быһаарыа 30 радиостанция үлэллилэр. Үгүс куораттар туристический боро-лара эсперантист-тылабаасчыттардаахтар.

Биннэхэ Москвада, Уфада, Волгоградка, Кисло-водскыга, Новосибирскыга... — элбэх куораттарга эсперанто-кулууптар үгүс нэрэхсэбиллээх, араас оруттээх үлэни ытталлар Эсперантистар слеттара, көрсүһүүлэрэ тарыллаллар.

Бу тылы биллэхтэрин бадалаахтар кэтэхти үөрэнип курса аһылына. Оно дьарыстанааччы-лар үөрэнэр пособиеларынан хаачыланаллар, бэрэ-бизгилэтигэ контуруолунай үлэлэрин ытталлар. Үө-рөнип болдьоо — 6 ий.

Эсперантога үөрөннэхтэрин бадалаахтар маанын аадырыска суруйуоххутун сеп: 117321, Москва — 321, а/я 45, Зибенкес Владислав Германовича.

В. ЗИБЕНКЕС,
эсперанто преподавателэ.

Эбэрдэлиибит!

Ытыһылар күндү адыһыбитин Анастасия Васи-льевна ГОГОЛЕВАНЫ 80 сааскын туолбукунан эбэрдэлиибит. Баһарабыт маалды доруобай сыадыар-гар, кырдыыга кыайтарбаһтар, оҕолорго, сипи-нэргин кытта уһунун дьоллоохтун оҕорорго.

Чурапчытан Корякиннар, Елена Петрова, Мын-дабаайыттан Дюдоревтар, Игнатьевтар, Про-копьевтар.

КУҢУНҢУ БУЛТААҢЫН
БОЛДЬОБУН ТУҢУНАН

Саха Республикаһын правительствотын атыр-дах ийин 11 күнүгэ 745 №-дээх дьаһалыгар олохуран, оройуон дьаһалтатын баһылыга И. Сня-цев атырдах ийин 23 күнүгэр уу көтөрүн уонна куобагы бултааһын болдьобун туһунан 455 №-дээх дьаһалы таһаарда.

Оройуонга уу көтөрүн булда атырдах ийин 21 күнүн сарсымдатыттан көтөн барыар дээр, оттон куобах булда 1993 снл балаһан ийин 24 күнүт-тэн 1994 снл тохсунуу 1 күнүгэр дээр көтүл-лэнэ.

ДОРУОБУНА МУННУГА

ДИЗЕНТЕРИЯ

Дизентерия, биллэрин курдук, инфекционный ыа-рыы, кини суон оһо-һун ыарыһыналар.

Ыарыһы көбүтэччи-лэр тас айгын тулуйум-туолар, ол эрэри 100 кырадыстаах итингэ ту-та өлөллөр, оттон күн уо-тугар 30 мүн. устата тыһынаах буолуохтарын сеп. Сорох көбүтэччилэр туттар малга-салга, ту-лекка 30-туу күн устата дьаһаллар. Дизентерия-нан ыалдыахха сеп ку-һаһан ууттан, мөлтөх ту-руктаах аһылыктан, сар-сыраттан, тус бэйэ ги-гиенаны тутуспат бу-лууттан. Ордук үүт аһы-лык кутталлаах.

Ыарыһ эмискэчи са-даланар — ийин ыалдыр, хонукка 10-чаа тийэ таһсан кииргэ күһэлэ-бин, хойуун салгынаах уонна хаан булкаастаах буолар, температуран үр-дүүр.

Ыарыһын да тута врачка көрдөрөр наада-лаах, сөптөөх бактерио-логический анализ түр-гүнник туруорулунаабы-на, ыарыһы эмтэһин кудумсулар: 2-3 лоджэ-нэ үтүөрүүххэ сеп, оттон

оһоһос-куртах ыарыһа 2-3 ийинан толору суох буолар.

Дизентериянан ыалды-бат туһугар иккэ дьа-һаллары ылыахха наада. Быстахтык ылыахха, дьэ-ни-уоту өрүү сууһа-тарыы, ыраастык тута сылдыаах-ха, ас тобоһун аһаас сиргэ хаалларыахха, сахсыраттан сэриниэххэ, оруот аһын, фруктаны итин ууһан кичэйи суу-һуохха итиннэ, биллэн турар, тус бэйэ ги-гиенаны тутуһуохха. Ийэлэр оҕолорун аһаталларыгар, ас аһыалларыгар илин-лэрин өрүү сууһуохтаах-тар, ийиэп, үүт боро-дуукталарын сыр, о.д.а. курдук ылылаат да си-ниилэр астар ыраастык тутуһалларыгар кыһа-ныахха, ийини оргуйбут эрэ ууһан сууһар үтэһи тутуһуохха. Оҕолор үтүс-түк ууһуһа тута сыл-дьан аһыаллар, ийини бөлсүөххэ.

Бэйэбит да, оҕолоргут да ыарыһахтарына, ту-гу билэргитигэ эитээ сатааһыт.

Валентина КУЗЬМИНА,
врач.

МАХТАНАБЫТ!

Кини баһылаа враһы-тиэрлэбит. Эйнэхэ үтүө-гар Николай Егорович доруобуйа, үлэ-гар си-тиниллэри, олоххор дьолу-тельскай праабын сүтэр-бинни булан биэрбитигэр бийиги дьэз көргөн аатыт-тан улахан махтаабытын

Павлов, кини дьэз көргөһт.

СҮТҮКТЭННИМ

Мындабаайыттан кэлэн соннор бааллара. Кини-нан икки куулга угуллу-булбут маһыада Чурапчы-бут таһаарыһын түһэрэн сэл. В. Ермолаев уул. 27 кэбисиппин. Бииригэр №-гэр Окозов И. С. бил-утуйар таһас, атынгар дьэргитигэр. Тел. 21-059

КОРКИНА Варвара Ильинична

өлбүтүнэн диириг кутурданыарын тиэрдэллэр: — Көргөһтүгэр күтүөттэр Коркин Николай Николаевичка, оҕолоругар, сиэниригэр ады-һа Ноговицына Едокия Петровна, аймахтара Ивановтар, Алексеевтар, Петровтар, Савини-нар.

— Эмиэ ийинлэргэ уонна күтүөттэригэр Коркин Николай Николаевичка, аймахтары-гар Төлөйтөн, Мугудайтан Толстоуховтар, Чурапчытан Толстоуховтар, Пермиковтар.

— Кыһыллар Башарина Мария Николае-вада, уолугар Коркин Петр Николаевичка, күтүөттүгэр Башарин Илья Викторовичка, ай-махтарыгар Сылаз сельсоветта, кэһиллэтин дьаһалтата.

— Кыһыллар Башарина Мария Николае-вада профессор Г. П. Башарин аатынан Сы-лаз орто оскуоланын коллектива.

— Эмиэ ийинэхэ уонна күтүөттүгэр Башарин Илья Викторовичка таһаарыстар Дьачко-скайдар, Трофимовтар.

БОРИСОВА Мария Семеновна

өлбүтүнэн диириг кутурданыарын тиэрдэллэр: — Балтыгар Чичигинарова Мария Ива-новнада норуот үөрэҕиритин управлениета, профкома.

СЫСОЛЯТИН Николай Михайлович

өлбүтүнэн диириг кутурданыарын тиэрдэллэр: — Уолугар Михаил Николаевич, кийинтигэр Марта Прокопьевна Сысолытиннага Чурап-чытаабы Д. П. Коркин аатынан республикан-ский спортивной орто интернат-оскуола кол-лектива.

СОФРОНОВА Пелагея Феодосиевна

өлбүтүнэн диириг кутурданыарын тиэрдэллэр: — Кыһыллар Харитоновна Альбина Ива-новнада норуот үөрэҕиритин управлениета, профкома.

Редакторы солбуйааччы М. Н. СИДОРОВА.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор — 21-332, отделы — 21-265, общий — 21-505.

Учредители (соучредители) газеты «Сага олох» — Министерство печати и массовой информации Республики Саха (Якутия), Редакция, Местная администрация района, Районный Совет народных депутатов. Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам. Индекс газеты: 54967. Объем — 1 усл. печ. лист. Тираж — 3339.

Зарегистрирована Саха (Якутской) региональной инспекцией по защите свободы печати и массо-вой информации.